

הנה החדשות — ועיקרן בחילה

לא ידענו, כמובן, על הוויכוחים בצמרת, על הרחתו של ישראל גלילי, אימו של בדרגוריון להתפטר, ההתפטרות של האלופים. היינו עסוקים במילחמה.

גם כאשר בא אלינו גבר קשיש והפך נהג של משוררין כפלוגת שועלי שימשון, זה היה בעינינו קוריוז בלבד. סיפרו לנו ששמו אליהו בן-חור, ושהוא אלוף שהתפטר מפני שרב עם בן-גוריון. יום-יומיים הסתכלנו בו בסקרנות, אך אחר-כך השתלב כפלוגה ולא עורר עוד סקרנות מיוחדת. הפלוגה שלנו היתה מלאה במשוגעים מכל הסוגים, אז למה שלא יהיה אלוף שהשתגע? אבל ידענו שקורה משהו. לגבינו זה היה עימות פשוט: רוח הפלמ"ח מכאן, בולשיט אנגלי מכאן.

זה התחיל כאשר מייג'ד חיים לסקוב קיבל לזמנה את הפיקוד על הגרוד שלנו בפעולת נחשון. הוא לבש מדים מנומרים, והביט בנו מרחוק, כבדו גליו. שפאנו אותו. היינו רגילים למפקדים, והנה בא לנו "קצין". היינו רגילים שישבירו לנו לפני כל פעולה מה העניין, על מה לחזמים ואיד. והנה בא זה והתייחס אלנו כאילו היינו חיילי-עופרת.

כחודשים הבאים הרגשנו שירוח רעה באה אלינו מן העורף. בולשיט, הצרעות, רגות, תוארים. חררי-אוכל נפרדים למפקדים, שהפכו קצינים. הרגשנו שהולכים להרוס לנו את הרבר שהקמנו, את הצבא הנהדר הזה שאותו יצרנו כמו ידנו, שהיתה בו רוח כל-כך מיוחדת, שבו גולד סיגנון חדש וטאקטיקה חדשה וגישה צבאית חדשה ויחס חדש בין בני-אדם.

אנחנו, אנשי גיבעתי, לא היינו פלמ"חניקים. החטיבה שלנו היתה תערובת מרתקת — אנשי פלמ"ח בראש החטיבה, אנשי חי"ש (חיל-השרדה של ההגנה) בפיקוד הנמוך וגם בשורות, מגויסים חדשים שבאו בחלקם מן המושבות וברובם המכריע מן השכונות של דרום תל-אביב, ולקראת סוף המילחמה גם עולים חדשים ממארוקו, מתוניס ומתורכיה.

התערבות הוואת הצליחה. היסודות האלה התמוגו לגוף אחד. בשבילנו זאת היתה הוכחה למשהו שחרג בהרבה מן התחום הצבאי — משהו שהבטיח חברה חדשה בארץ, מדינה מסוג חדש.

הרוח הרעה שבאה מן העורף איימה להרוס את כל זה. מי שרואה כיום את הוויכוח כעניין צבאי בלבד, כריב בין קצינים או בין שתי אסכולות של מפקדים, אינו תופס את העיקר. היה נדמה לי שאניטה שפירא רווקא מבינה, אם פירשתי נכון כמה מילים שורקה במהלך הוויכוח בטלוויזיה, בניצוחו של ירון לונדון.

אנחנו, הטראים בחטיבות הלוחמות, הרגשנו מה מתרחש. לא ידענו פרטים. אך חשנו שקורה משהו. דיברנו על כך בשוחות, בין הצברים, ליד המדרה, בין פעולות.

לא הבנתי מדוע מפקדינו — מפקדי כל החטיבות הקרובות — שותקים. בחדש ספטמבר (אם איני טועה בתאריך) פקעה כל המלחמה. היתה עימי מכוונת-כיבה קטנה, שליוותה אותי במשך כל המלחמה (ושבה תיקתקתי את הקטעים שהפכו לאחר מכן לספר בשדות פלשת). באחד הימים ישבתי וכתבתי תזכיר על הצורך בלבוש את התוליד הזה. הצעתי שמפקדי כל החטיבות הקרובות יציגו לבן-גוריון אולטימטום, ובמיקרה הצורך יסלקו אותו מן הפיקוד. (כיום זה נשמע קצת כהפיכה צבאית, אבל אז זה נראה אחרת.)

האיש היחיד בצמרת הביטחון שהיה מוכר לי היה משה סנה, מי שהיה בשעתו ראש המפקדה של ההגנה. בחופשתו הראשונה הלכתי לידותיו, ברחוב ביל"ו בתל-אביב, ומסרתי לו את התזכיר. ביקשתי להעביר אותו לישראל גלילי, והוא הבטיח.

איני יודע אם זה הגיע אייפפם לידי גלילי, או אם סנה זרק את התזכיר לסל. לא שמרתי על העתק, אולי קבור התזכיר באחד התיקים, בניגון כלשהו.

אחרי המלחמה, כאשר התיידדתי עם יגאל אלון, יצחק שרה ואחרים, הטרדתי אותם בשאלה מדוע נכנעו אנשי הפלמ"ח וראשי שאר החטיבות לבן-גוריון בלי קרב. הצגתי את השאלה לאלון, והוא השיב לי תשובה מגומגמת ובלתי-משכנעת. אהבתי את האיש, אך רשמתי לפניי שחסר לו אומץ-לב מוסרי, שבלעדיו אין אדם מגיע לגדולה אמיתית.

הצגתי את אותה השאלה ליצחק שרה, בביתו ביפו. תחילה השיב לי תשובה מלומדה. הפיכה כזאת, אמר, היתה לובשת צביון פוליטי, בעל היבטים גלובליים. האמריקאים היו רואים בזה מעשה פרוסובייטי, מכיוון שכל המפקדים היו אנשי מפ"ם, ומפ"ם היתה אז — לפחות בחלקה — פרוסובייטית מאוד.

את התשובה לא נראתה לי. המשכתי ללחוץ על הזקן, ולבסוף הודה: האמת היא שאין לי תשובה. איני יודע מדוע נכנענו לבן-גוריון.

זאת היתה תשובה כנה. בן-גוריון ידע מה הוא רוצה. הוא היה מוכן לבצע זאת גם במהלך המלחמה, בעה שהמדינה כולה היתה תלויה על חושיהשוער (שלנו).

ואילו מתגנדיהו בעלי-אחריות. הם לא היו מוכנים לנהל מאבק פנימי נגדו כדי מילחמה. חשוב יותר: לא היתה להם קונספציה ברורה, שבלעדיה לא יתכן מאבק. מדוע פורק הפלמ"ח? זוהי התשובה.

במאבק הזה לא הוכרע רק מה יהיה אופיו של צה"ל. על כך המאזניים היתה מונחת שאלה הרבה יותר חמורה: מה יהיה אופי המדינה החדשה. את התשובה נתן בן-גוריון, ואת התוצאות אנחנו רואים כיום בעינינו.

איש מהם לא יתלה את עצמו עכשיו. הרי גם חושי לא תלה את עצמו.

מעולם לא היו לי יחסים טובים עם המשורר ייטס. ולא רק מפני שהוא מת כשהייתי בן 15.

יש לי חשבון ארוך עם ויליאם באטלר ייטס. מאז ערב חורפי אחד בלונדון, לפני הרבה שנים.

הייתי באתו ערב במסיבה, אצל ידיד, באחד האיזורים המרוחקים של הכרך, והיכרתי שם אשה צעירה שמצאה חן בעיניי.

איש מהם לא יתלה את עצמו עכשיו. הרי גם חושי לא תלה את עצמו.

המשורר בחדר-המיטות

מעולם לא היו לי יחסים טובים עם המשורר ייטס. ולא רק מפני שהוא מת כשהייתי בן 15.

יש לי חשבון ארוך עם ויליאם באטלר ייטס. מאז ערב חורפי אחד בלונדון, לפני הרבה שנים.

הייתי באתו ערב במסיבה, אצל ידיד, באחד האיזורים המרוחקים של הכרך, והיכרתי שם אשה צעירה שמצאה חן בעיניי.

היא היתה אירית, עיתונאית, נאה ואינטליגנטית. שוחחנו ארוכות על החיים, המצב ובכלל. שתינו כמו וכמה כוסות ג'ין עם טוניק.

ולקראת חצות החלטנו שהגיעה השעה ללקרוא ליום יום, כפי שאומרים האנגלים כשהם מתכוונים ללכת לישון.

יצאנו לרחוב. בחוץ שרר קור-כילבים. בימים ההם עוד שלט הערפל בלונדון. הכל היה רטוב. לא מצאנו מונית באיזור מרוחק זה, והתחלנו לפסוע בכיוון למרכז-העיר, עד שאספה אותנו מונית.

גילינו שהיא גרה לא הרחק מהמלון שלי, וכאשר הגענו אליה שאלה בנימוס: אולי אתה רוצה לשתות משהו ולהתחמם?

הייתי יזוק למשקה ולחיימוס, ובכלל, ונכנסנו אליה הביתה. היא גרה לבה באחת מאותן דירות בריטיות, שבהן נמצאים חדריי המיטות מעל לטרקלין.

הטרקלין היה קר, והגברת הציעה: כדאי שנעלה למעלה. שם מחומם.

עלינו. הורדתי את המעיל העליון, וגם את המיקטורון. הגברת הציעה לי חלוק נוח. החרר היה מחומם, האור היה אדמדם ומעומעם, והרהיט היחיד בחדר היה מיטה גדולה. ישבנו עליה ושתינו יוסקי.

הייתי רוצה שתשמע משהו "אמרה", משהו לגמרי מיוחד. התקלטי הלגמרי-מיוחד היה ריקלום של שירי המשורר ייטס. ייטס היה אירי. הגברת היתה אירית. לא היה איכפת לי לשמוע שיר אחד או שניים משירי המשורר ייטס.

אולם המשורר ייטס לא כתב שיר אחד או שניים. הוא כתב שירים הרבה. והתקלטי ארוך-הנגן הביא מהם מבלי להסוך. ואחריו בא שני ושלישי. איש פורה מאוד היה המשורר הזה, ייטס. הצרה היתה שהייתי עייף מאוד. וגם קצת שתי. והחיימוס הנעים הרדים אותי, ואולי היו עוד סיבות. על כל פנים, הייתי בהחלט בלתי-מסוגל לקלוט את החרוזים, שנשפכו מהמערכת כורם בלתי-נלאה. לא קלטתי אף מילה אחת. החרוזים בני האלמוות נחרתי בזיכרוני רק כמיטרר בלתי-נסבל.

ומדוע נזכרתי בהם? מפני שמישהו שלח לי ספר חדש, ובו שירי ייטס במקור ובתרגום צמוד של אליעזר איג'זקוב. קראתי ונתקפתי בהירווריי-חרטה. אולי הייתי צריך להקשיב ביתר תשומת-לב באתו הלילה. למשלו: "טייס אירי צופה מותו" (במילחמת-העולם הראשונה):

"ארע, לי גורלי צופה / איישם מעל, בעב רוחי; / אלחם בשאיני שונא, / אגן על שאיני אוהב; / מכורתי — קילטארטן קרוס, / דלי קילטארטן הם לי עם, / גורל הקרב לא יהרוס / ולא יבנה כהואזיו אושרם, / לא חוק וצו לי קרב הועיר, / לא מדינאים, או מריעים — / רק רחף-עונג חד, יחיד / עורר ריגשה זו בעכס; / היטב שקלתי, ואוכרו; / שנים יבואו — אך הבלות, / הכלות שנים-שמתאחר, / מול כך לחיות, וכך למות."

היום זה היסטוריה. פרופטורים כותבים על זה ספרים, דוקטורים מתווכחים על כך בטלוויזיה. בשבילנו זה היה נתח מחיננו.

איש מהם לא יתלה את עצמו עכשיו. הרי גם חושי לא תלה את עצמו.

מעולם לא היו לי יחסים טובים עם המשורר ייטס. ולא רק מפני שהוא מת כשהייתי בן 15.

יש לי חשבון ארוך עם ויליאם באטלר ייטס. מאז ערב חורפי אחד בלונדון, לפני הרבה שנים.

הייתי באתו ערב במסיבה, אצל ידיד, באחד האיזורים המרוחקים של הכרך, והיכרתי שם אשה צעירה שמצאה חן בעיניי.

איש מהם לא יתלה את עצמו עכשיו. הרי גם חושי לא תלה את עצמו.

מעולם לא היו לי יחסים טובים עם המשורר ייטס. ולא רק מפני שהוא מת כשהייתי בן 15.

אלוהים ישמור אותנו מפני ידידינו. בטקס של "השאלת" מטוסי-כפיר ישראליים לחיל-הים האמריקאי, הופיע השר האמריקאי לענייני חיל-הים והפליג בשביחה של ישראל. הוא ערם שבח על גבי שבה, עד שהגיע לשיא ההערצה: "ישראל השיגה שעוריה-הרג, המעוררים קינאה בכל העולם התופשי".

הטלוויזיה הישראלית שידרה את הדברים בגאווה. ואילו הרדיו ריאיינ כמה "מומחים" ישראליים ושאל אותם לגבי מילחמת איראן-עיראק.

וזיה אחת המילחמות הנוראות ביותר של המאה ה-20, שהגיעה לאחרונה לשיא חדש של זוועה בשימוש בארדיר-על. המומחים התבקשו לחוות את רעתם על השאלה אם כדאי לישראל יותר שעיראק תנצח, או להיפך — שידה של איראן תהיה על העליונה. התשובה שבפיהם היא שכדאי לישראל שהמילחמה תימשך בלי סוף, כך שהעיראקים והאיראנים יהרגו זה את זה עוד ועוד.

אין לי ספק שמחשבות מסוג זה עולות לא פעם במוחם של מדינאים. אך מסופקני אם יש מדינאים בעולם המוכנים להשמיע דבר בלתי-אנושי כזה בגלוי. לשם כך דרושה קהות-יחושים, המעוררת בחילה.

אדם בשם פרגמה

טוב להיות נשיא. כשנשיא עושה מעשה חכם, הוא חכם. כשנשיא עושה מעשה מטופש, יועציו טעי".

בביקורו של הנשיא רונלד רגן בבית-הקברות של ביטבורג יש הרבה מאפיינים. אחד מהם הוא הטיפשות.

אמרו שהוא העדיף את "הגישה הפרגמטית" על פני הרגשות. הוא לא הבין מראש את עומק הרגשות שהעניין עומד לעורר.

זוהי מאשר לי תיאוריה ישנה: שבפוליטיקה המילה "פרגמ" סיוע" היא, לעיתים קרובות, שם נרדף לטיפשות.

כי הפוליטיקה עוסקת בבני-אדם. בני-אדם הם יצורים בלתי-רציונאליים. כלומר, קליפה רקה של רציונאליות מכסה אצלם תהומות של רגשות. במאבק בין הראציו והרגש, אין לראציו שום סיכוי.

לכן, ההתעלמות מן האירציונאלי בחיים המדיניים היא עצמה מעשה אירציונאלי. ולהיפך: הגישה הרציונאלית האמיתית היא זו המבינה את חשיבות האירציונאלי בחיים הפוליטיים. כאשר מתעלמים מן האירציונאלי, באיציטלה של "פרגמטיזם", הרי זו טיפשות.

הומוריסט אמריקאי ניסה פעם להסביר את מקור המושג. בימי הרניסאנס, כך סיפר, חי לו בעיר פרינצה אדם בשם פרגמה. איש זה טען שאין לקבל שום תיאור, ריה, אלא ש לשפוט כל דבר רק על סמך עובדות ברורות. באחד הימים הודיע פרגמה זה שהוא עולה לראש המיגדל של פאלא צו וקיו, הארמון הישן שבלב העיר. הוא יקפוז מן המיגדל כדי לברוק בפועל מה קורה לאדם העושה כן.

לזכר המנוח נקראת גישה זו מאז "פרגמטיזם".

אטו רונלד רגן לא הבין שהח" לטתו לבקר בבית-קברות מסוי יים זה, שבו קבורים גם חיילי

הס"ס-החמוש, תעורר סערה של רגשות בלב כל אדם הגון — הריהו טיפש אף יותר מכפי שסברנו עד כה. בקיצור, מדינאי פרגמטי.

ומנשיא לנשיא. באתו עניין. חיים הרצוג הוא בנו של רב ראשי, והוא צריך להיות מצוי במקורות. לכן הופתעתי לשמוע מפיו, בטלוויזיה, שלרעתו יועציו של הנשיא רגן נתנו לו "עצת אחיתופל".

הפרישה מתוארת בספר שמואל ב', פרק י"ז, "ויאמר אחיתופל אל אבשלום: אבחרתינא שנים-עשר אלף איש, ואקומה וארדפה אחרי דודי הלילה. ואבאו עלי, והוא יגע ורפה-ידיים, וההדרתי אותו, ונס כל העם אשר איתו, והיכיתי את המלך לברו, ואשיבה כל העם אלי".

זאת היתה עצה מצויינת, המבוססת על כל העקרונות הצבאיים הנכונים גם בימינו. גם הספר מאשר זאת: "ועצת אחיתופל, אשר יעץ בימים ההם, כאשר ישאל (איש) בדבר האלוהים".

אבשלום לא שעה לעצת אחיתופל, אלא לעצת חושי הארכי, שהיה סוכן מוסווה של דוד. אחיתופל הלך הביתה ותלה את עצמו. מפני שראה את הנולד, ואכן, אבשלום הובס עליירי דוד. אחרי שזה ניצל את ההשנות שניתנה לו להתארגן להתקפה נגדית.

אם כן, מדוע יצא שם כה רע לעצת אחיתופל? פשוט מאוד: מחברי הספר ציודו ברודי, ועל כן היתה בעיניהם עצת אחיתופל עצה רעה — רעה לעצמי, אך לא לאיש שהיא ניתנה לו.

אילו היו לרגן יועצים מבני-אחיתופל, הם היו אומרים לו להדיר את רגליו מביטבורג.

לזכר המנוח נקראת גישה זו מאז "פרגמטיזם".

אטו רונלד רגן לא הבין שהח" לטתו לבקר בבית-קברות מסוי יים זה, שבו קבורים גם חיילי

הס"ס-החמוש, תעורר סערה של רגשות בלב כל אדם הגון — הריהו טיפש אף יותר מכפי שסברנו עד כה. בקיצור, מדינאי פרגמטי.

ומנשיא לנשיא. באתו עניין. חיים הרצוג הוא בנו של רב ראשי, והוא צריך להיות מצוי במקורות. לכן הופתעתי לשמוע מפיו, בטלוויזיה, שלרעתו יועציו של הנשיא רגן נתנו לו "עצת אחיתופל".

הפרישה מתוארת בספר שמואל ב', פרק י"ז, "ויאמר אחיתופל אל אבשלום: אבחרתינא שנים-עשר אלף איש, ואקומה וארדפה אחרי דודי הלילה. ואבאו עלי, והוא יגע ורפה-ידיים, וההדרתי אותו, ונס כל העם אשר איתו, והיכיתי את המלך לברו, ואשיבה כל העם אלי".

זאת היתה עצה מצויינת, המבוססת על כל העקרונות הצבאיים הנכונים גם בימינו. גם הספר מאשר זאת: "ועצת אחיתופל, אשר יעץ בימים ההם, כאשר ישאל (איש) בדבר האלוהים".

אבשלום לא שעה לעצת אחיתופל, אלא לעצת חושי הארכי, שהיה סוכן מוסווה של דוד. אחיתופל הלך הביתה ותלה את עצמו. מפני שראה את הנולד, ואכן, אבשלום הובס עליירי דוד. אחרי שזה ניצל את ההשנות שניתנה לו להתארגן להתקפה נגדית.